

der nu staaer aldeles dunkel og ubestemt. Udvalgets Fleertals Anskuelse er ganske simpelt den, og den troer jeg er tilstrækkeligt begrundet, at det, ifølge det til Bøndergodset knyttede offentlige Niemed, er en Ret for Befolkningen paa Fæstegodset, at holde sig paa dette og der have sin Subsistens, og at denne Ret hidtil har været beskyttet ved de om Fæstegodsets Behandling givne Love, men at Forholdene nu ved den nye Lovgivningsubvikling og andre Omstændigheder ere forrykkede saaledes, at Fæstebondestanden staaer betydelig Fare for at blive familievist — det vil ikke kunne skee paa eengang, men efterhaanden som Steberne blive ledige — dreven bort eller tvungen til at indgaae saadanne Vilkaar, hvorved den i Fremtiden ikke vil kunne bestaae. Naar dette nu er Tilfældet, vil Staten, ifølge den Bestemmelse, som dette Gods har, og i Overensstemmelse med den hele tidligere Lovgivning, være berettiget og forpligtet at træde til og søge at forebygge en saadan Uretfærdighed. Udvalget har nu med Hensyn hertil vistnok bemærket, at det kunde skee derved, at man satte nærmere Grændser og indskrænkende Bestemmelser for Godseierens Raadighed over Fæstegodset; men dette er kun en Antydning af den ene Vej, som Staten i denne Sag kunde være berettiget til at vælge. Denne Fremgangsmaade maatte uden Tvivl allerede opgives af Hensyn til de statsøkonomiske og politiske Grunde, der saa afgjørende tale for, at Fæsteforholdet bør kunne afløses og falde bort efterhaanden; men vi have paaberaabt os eller henviist til denne Statens Ret, for at oplyse Betydningen af den hele særegne Raadighed, som Staten har over Fæstebøndergodset, og den heraf følgende almindelige Indskrænkning, der hviler paa dette Gods fremfor paa andre Jordeiendomme. Staten maatte derfor, ifølge samtlige nuværende Forhold, vælge den anden Vej, at give Fæsterne Afgang til en billig Afslutning af Fæsteforholdet, og det forekommer mig da aldeles klart, at det er fuldkommen forsvaret og i sin Orden, at der ved Vurderingen af dette Gods ikke blot tages Hensyn til, hvorledes de enkelte nu bestaaende Love ere, og hvilken Fordeel Godseieren ved Hjælp af disse kunde gjøre sig under de nu indtraadte For-

hold, men ogsaa til, hvad denne hele særegne Raadighed over dette Gods, som Staten saaledes har, og den dertil svarende Indskrænkning i den private Eiendomsret over samme kan antages at gjøre for et Afdrag eller en Nedsættelse i den Værdi, som Godset ellers vilde have. Dette er noget ganske Andet end at sige, at man først tænker sig visse Love, som Staten kunde give, og derefter staaer Noget af Værdien paa Grund af disse fremtidige ubestemte Love. Saavidt jeg skjønner, er det derhos et reent Ordspil, at sige, at det er den bestaaende Retstilstand, man skal holde sig til, men at den bestaaende Retstilstand ikke er Andet end netop disse enkelte Love, der indtil det nærværende Dieblik have ordnet Forholdene (Hør!). Dette er kun i en vis Forstand den bestaaende Retstilstand, naar man nemlig vil spørge om, hvad man nu i disse Forhold kan erhverve Rettens Dom for; men dette er ikke den fuldstændige bestaaende Retstilstand eller det fuldstændige Retsforhold; man glemmer derved selve det Princip, der ligger til Grund for alle disse enkelte Bestemmelser (Hør!), og her handles ikke om en Proces, men om, hvad Staten kan og bør gjøre, hvad Staten, ved en retfærdig Anvendelse af sin lovgivende Magt, kan og bør tage Hensyn til (Hør!). Det er egentlig den bestaaende Retstilstand eller det bestaaende Retsforhold; at der Hayes Stræmninger af Landet, der ere bestemte til Bønderbefolkningens Subsistens, og som den hidtil har siddet paa eller endog er bleven tvungen til at sidde paa som Fæstere; som Følge af dette Retsforhold har derfor denne Befolkning, efter de hidtil givne Love, der være afspejlede efter de øvrige retlige og factiske Forhold, havt Afgang til at kunne erholde disse Jorder i Brug eller til Gie paa lempelige Vilkaar; men det vilde være aldeles imod dette endnu bestaaende Retsforhold, hvorpaa de hidtil givne enkelte Lovbestemmelser ere byggede, eller imod det Princip, hvoraf de kun ere Anvendelser, om det nu skulde gives i Godseierens Magt, at kunne efterhaanden drive disse Fæstefamilier tomhændede bort og overdrage Godset til Fremmede. Denne Uretfærdighed, hvis Mulighed er indtraadt ved de øvrige forandrede retlige og factiske Forhold, er det netop Sta-